מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך הגיל הרך **אגף בכיר שפ"י**

ג' באדר ב' תשפ"ד
13 במרץ 2024
סימוכין: 2000-1054-2024-0000056

לכבוד
המפקחות על מעונות היום

שלום רב,

הנדון: הנחיות לצוותי החינוך במעונות היום לגבי תינוקות או פעוטות שהוריהם נעדרים מהבית בצל המלחמה מפאת מילואים או שירות קבע

תקציר ההנחיה:
הנחייה זו עוסקת במתן מענים לתלמידים שהוריהם משרתים במערך המילואים וכן עקרונות עבודה עם משפחות שבהן הורה/הורים מגויסים למילואים או משרתי קבע בעת המלחמה. ההנחיה תעסוק גם בדרכים ליצירת סביבת למידה נעימה ותומכת עבור התינוקות והפעוטות במעון ובאופן ההתנהלות ודרכי התקשורת עם ההורים.
בהנחיה זו מובא מידע חשוב, כלים והמלצות להתמודדות ותמיכה בתינוקות ופעוטות ובמשפחות במציאות שבה אחד ההורים / שניהם מגויסים למערך המילואים או לשירות הקבע.
יישום ההמלצות המובאות להלן נועד לתמוך בתינוקות, בפעוטות ובמשפחותיהם ולמזער ככל הניתן את השלכות היעדרות ההורה בגין המלחמה.
בהנחיה זו מפורטים העקרונות המנחים את צוותי החינוך למתן מענים לתינוקות ופעוטות בהיבטים רגשיים, חברתיים, לימודיים וארגוניים.

מטרות ההנחיה:
בצל האירועים הביטחוניים הפוקדים את מדינת ישראל מעת לעת וביתר שאת בעת מלחמת "חרבות ברזל", משפחות רבות מתמודדות עם היעדרות מהבית של אחד ההורים לעיתים של שניהם . ההורה שנותר בבית משמש עוגן איתן לתינוקות, לפעוטות ולילדים, שומר על התא המשפחתי, ומשמש מודל להתמודדות מעשית ורגשית עם החסר, הגעגוע והדאגה.
לאורך התקופה צוותי החינוך תומכים בתינוקות, בפעוטות ובמשפחותיהם, מעניקים להם גב איתן ומסייעים בכל הדרך. בכוחו של היום-יום החינוכי להעניק לתינוקות ולפעוטות שהוריהם מגויסים תחושת בטחון, קביעות ויציבות שחשובות בכל עת ועל אחת כמה וכמה בתקופה בה הבית חווה שינוי משמעותי. נוכחות הצוות החינוכי כמבוגר משמעותי מעניקה להורים ידיעה מנחמת כי הם אינם לבד בהתמודדות התקופתית.

רח' השלושה 2, תל אביב; 6706054 טל' 073-3936500 פקס 073-3936201 | E-mail: preschool@education.gov.il
شارع هشلوشا 2, تل-ابيب ; 6706054 هاتف 073-3936500 فاكس 073-3936201 | http://www.education.gov.il/preschool
מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה

תינוקות ופעוטות חשים את הגעגוע להורה החסר בכל הווייתם וצריכים שהמבוגרים המשמעותיים בחייהם יהיו מודעים לתחושת החסר העמוקה והמתמשכת. ככל שגיל התלמיד עולה, כך גם הבנתם את ההקשר ואת המצב עולה ולצד הגעגוע מתמודדים הפעוטות גם עם דאגה ומתח.

תינוקות ופעוטות שהוריהם נעדרים מהבית בצל המלחמה זקוקים לרגישות, סבלנות וגמישות ולידיעה שהצוות החינוכי מכיר בהתמודדות שלהם ונמצא לצדם ועבורם. ידוע כי תינוקות ופעוטות המוקפים בסביבה יציבה ובמבוגרים משמעותיים שנוכחותם עקבית, תומכת ורציפה, מצליחים להתמודד עם החסר ולתפקד באופן מיטבי בהתחשב בנסיבות. מתוך כך הרצף התפקודי של הבית ושל המסגרת החינוכית חשובים ומשמעותיים ובכוחם להגן על התינוקות והפעוטות ולאפשר להם חוויה של הגנה וודאות.

הצוות החינוכי המלווה את המעון יכול לזהות את השפעת היעדרות ההורה על התינוקות והפעוטות ועל תפקודם ולסייע להם לעבד את המצב ולמצוא אפיקי התמודדות שנכונים עבורם.

תינוקות ופעוטות חווים את הסביבה דרך המבוגרים המשמעותיים בסביבתם ומכאן, להורה שנשאר בבית ולצוות החינוכי תפקיד מרכזי בדרך בה הם מתמודדים עם המצב. המבוגרים בסביבת התינוק/הפעוט והילד תומכים בהם ומעניקים להם תחושת קביעות, יציבות ובטחון החשובים במיוחד בתקופה בו הבית חווה שינויים.

תינוקות ופעוטות חווים את היעדר הדמות ההורית המשמעותית וחשים בחסרונה, אך יגלו שוני בדרכי ביטויה בהתאם להתפתחותם. אלו שלא יוכלו לבטא במילים, יבטאו את תחושותיהם בשינויים התנהגותיים העשויים להופיע בבכי ממושך, היצמדות להורה, פחדים, קשיי ויסות ועוד.

תינוקות ופעוטות אשר מוקפים בסביבה תומכת ויציבה ובמבוגרים שנוכחותם עקבית ורציפה מצליחים להתמודד עם החסר ולתפקד באופן מיטבי.

קיימים שלושה צירי עבודה להתייחסות המעון:

- המסגרת החינוכית, התינוק או הפעוט
- ההורה שנעדר מהבית וגויס למילואים או משרת קבע
- ההורה שנשאר בבית

מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה

1. המלצות והנחיות בתחום הארגוני:

1.1 - **באחריות מנהלת המעון** לערוך מיפוי מצב משפחות התינוקות או הפעוטות הלומדים במעון בעת מלחמה או מצב חירום. במסגרת המיפוי תבדוק המנהלת את השאלות הבאות:

- מי גר בבית בעת הזו?
- האם אחד ההורים נעדר בשל גיוס למילואים?
- קבלת פרטים על ההורה המגויס: משך היעדרות, יכולת שמירה על קשר עם הבית, תדירות ההגעה הביתה.
- צרכים ייחודים העולים בשל המצב בעת הזו, והאם מוכנים לקבל סיוע בגינם.
- מעגלי תמיכה בסביבה הקרובה.
- האם קיימות התנהגויות תפקודיות בקרב התינוק, הפעוט או הוריו המצריכות מענים ותמיכה.

1.2 - קיימת חשיבות רבה לזמינות ולתקשורת הדדית רציפה עם המשפחה.

1.3 - מומלץ לשמור על שגרת פעילות ככל האפשר, חשוב להמשיך ולקיים את תכנית העבודה במעון, תוך ביצוע התאמות נדרשות לאור ממצאי המיפוי, כגון: הפחתת משימות ובקשות מן הבית, התאמת אירועים וחגיגות כמו ציון יום הולדת או ציון חגים על פי יכולת ההשתתפות של הורי המסגרת, מתן קדימות להורי משפחות מגויסים ברישום למפגשים אישים ולאספות הורים וכן <u>גילוי גמישות והבנה לשעות הגעה ואיסוף ממסגרת המעון.</u>

1.4 - על מנהלת המוסד החינוכי להנגיש להורים מידע לגבי אודות מוקד הסיוע הרגשי של משרד החינוך אליו ניתן לפנות בעת מצוקה. 6552* שלוחה 5, הרצאות הורים וכד'.

1.5 - **ההורה שגויס למילואים** מצוי בזמן זה במסגרת אשר לעתים אינה מאפשרת לו קשר ישיר ורציף עם משפחתו. חלק מההורים המגויסים נמצאים במצב לחימה אשר מנתק אותם משגרת החיים ורצף היום יום. הם אינם שותפים לחוויות היום יום ולהתנהלות הביתית על אתגריה הרבים, וזאת בנוסף להתמודדויות האישיות שלהם עם החוויות אותם הם חווים שמשפחתם כלל לא מודעת להם או לא מכירה אותם. ההורה המגויס המגיע לביקור בביתו, לאחר זמן רב, עלול להביא לערעור שגרת החירום שנבנתה בבית, ויתכן שיתקשה להשתלב בכללים החדשים שנקבעו ולגלות קושי בפערים הרגשיים

מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה

בחוויית ההורות שלו ואל מול ילדיו. חשוב לעודד את ההורה שגוייס לשתף את המסגרת החינוכית אם הוא מעוניין בשמירה על קשר איתו, ובמידה וכן באיזה אופן הוא מעוניין בכך.

1.6 - **ההורה שנשאר בבית** נמצא בתקופה בה השגרה כביכול ממשיכה להתקיים, אך למעשה שגרת הבית השתנתה. המאזן של מבוגרים ביחס לתינוקות או פעוטות השתנה ויש צורך לבנות שיגרה חדשה כשלצד כל זאת קיימת דאגה רבה להורה המגויס.
לצד המיפוי שעורכת מנהלת המעון, מומלץ לעודד את ההורה שנשאר בבית לקיים שיח פתוח ורציף עם הצוות החינוכי, בו יציף את הצרכים העולים בשגרת היום יום וישתף כיצד הוא חווה את התינוק או הפעוט במסגרת הביתית. במידת הצורך ניתן להציע היוועצות עם גורמי תמיכה וטיפול כגון: מדריכה חינוכית, פסיכולוג חינוכי וכדומה, על פי המשאבים הקיימים למסגרת.
כדאי לקיים תיאום ציפיות באשר לתדירות ודרכי ההתקשרות ולראות כיצד ואם ההורה מעוניין בסיוע ובמידה וכן באיזה אופן, מתי ובאיזו תדירות ירצה לקבלו.
במקרה שההורים גרושים חשוב לנסות להסדיר הקשר עם ההורה שבמילואים, כולל העברת המידע ועדכון בעת ההורה אינו זמין.

2. המלצות והנחיות בתחום הרגשי:
תקופת היעדרות ממושכת של אחד ההורים עשויה להשפיע על התינוק או הפעוט בכמה מישורים תפקודיים ואישיים. חשוב להתייחס בתקופה זו לתינוק או לפעוט מתוך התבוננות מכילה, מחבקת ומעצימה. ייתכן והתינוק או הפעוט יגלו רגישות רבה, ישאלו שאלות 'למה', ייצמדו למבוגרים, יביעו פחדים וחששות (לעיתים ללא מילים) ואף יגלו נסיגה תפקודית (הרטבה, שימוש במוצץ, קשי פרידה, בכי ממושך ועוד).
אין לראות בהתנהגות זו כמשקפת את מצבו של התינוק או הפעוט ויש להתייחס לכך כאל שינוי זמני אשר יש ביכולות של הצוות לסייע לתינוק או לפעוט לחזור לתפקודו באמצעות שמירה על **שגרה, קשר אישי, מגע והקשבה לצרכיו**.
במידה וחלים שינויים בתפקוד הפעוט או הילד, המצריכים התערבות יש לשתף את ההורה שבבית ולהיוועץ במידת הצורך בגורמי מקצוע לתמיכה (מדריכה/יועצת).

3. המלצות והנחיות בתחום החברתי:
3.1 - כחלק מההכרה בהתמודדות של כל משפחה ואתגרי היום יום, מומלץ להציע תמיכה במשימות היום יום כגון הצעה לסיוע בהכנת כריכים למעון, עזרה באיסוף או הבאה למעון, הצעה לארח בשעות אחר הצהריים ועוד.
3.2 - מנהלת המעון תוכל ליזום פעילויות משותפות למשפחות בשעות אחה"צ, לתמיכה, משחק והפוגה וכד'.

מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה

3.3 - מומלץ לקיים במסגרת החינוכית פעילות משותפת כהבעת הערכה להורה המגויס או בשרות קבע ולצרף ברכת תודה על התרומה, הדאגה והשמירה של ההורה על כל יושבי המעון.

3.4 – מומלץ לאפשר לפעוטות הבוגרים יותר לשתף במעון על ההורה המגויס או בשרות קבע, אם ירצו בכך ולהעצים את הפעוטות על ההתמודדות והשיתוף.

3.5 - במידה ובמסגרת החינוכית ישנם מספר הורים אשר מגויסים בו זמנית, מומלץ לחשוב על גיבוש מענים קבוצתיים לתמיכה ולסיוע. אפשר לערוך הרצאה משותפת, לקיים פעילות הפגה מעבר לשעות המסגרת החינוכית ולתת מענים קבוצתיים.

4. המלצות והנחיות בתחום הלימודי/קוגניטיבי:

4.1 - בתחום הלימודי, מומלץ לקיים סדר יום קבוע ועד כמה שניתן לשמור על קביעות הצוות החינוכי.

4.2 - חשוב לגלות גמישות בצרכים המשתנים של התינוק או הפעוט ובמידת הצורך להתאים את הפעילות החינוכית. יש לגלות גמישות בזמני אכילה, שינה, למידה ופעילות משחק חופשי.

4.3 - בכדי שתינוקות ופעוטות יוכלו להביע את עצמם, יש לשלב במהלך סדר היום פעילויות המאפשרות הבעה במגוון דרכים. כמו כן, קיומן של פעילויות הפגה, ויסות ותנועה, במרחבים השונים של המסגרת (פנים וחוץ), יסייעו בהתמודדות בעת זו.

4.4 - פעוטות וילדים צעירים זקוקים להבניית מציאות ניתן לומר להם "אבא/אימא בצבא, כשיסיימו את תפקידם ישובו הביתה". הם יכולים לדמיין דברים קיצוניים ואף חמורים מאלה שבאמת קרו במציאות. תפקיד המבוגר לארגן את המידע באופן תואם גיל בהתאם לרמת החשיפה שלהם ובמידת הצורך והאפשרות לשיים, לנרמל ולתקף את התחושות והרגשות שעולים ולבחון מה יכול לסייע להם.

בברכה,

אורנה פז
מנהלת האגף לחינוך הגיל הרך

עינב לוק
מנהלת אגף בכיר שפ"י

מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה